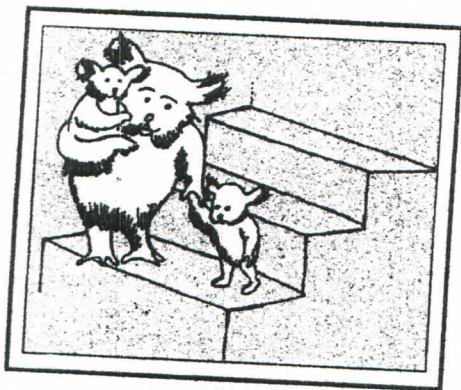

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Херсон - 2002

Хсерокопю завіряю
Проректор з наукової роботи
Секретар вченої ради

08.10.03

доцент В.І. Федяєва
доцент Л.В. Бадіє

Міністерство науки і освіти України
Херсонський державний університет

Психолого-природничий факультет
Кафедра дефектології

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І
ПРАКТИКИ СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Херсон – 2002

*Херсонською завіреною:
Проректор з наукової роботи
Секретар вченої ради*

08.10.03

*доцент В. І. Федосєва
доцент Л. В. Бабіт*

Друкється за рішенням Органітету Всеукраїнської науково-практичної конференції, згідно з постановою вченої ради ППФ ХДУ від 26.11.2002 р.

Актуальні проблеми теорії і практики спеціальної педагогіки і психології. Збірник наукових праць. Херсон – 2002 р.

ISBN 966-7976-14-9

У збірнику вміщені статті, що написані за матеріалами наукових доповідей, зроблених на Всеукраїнській науково-практичній конференції "Актуальні проблеми теорії і практики спеціальної педагогіки і психології", на базі ППФ ХДУ від 14-16 листопада 2002 року

Редакційна колегія:

Чебіжкін О.Я. – д.п.н. академік АПН

Фомічова Л.І. – д.п.н. професор

Сагач В.Ф. – д.м.н., професор, чл. кор. НАН України

Віковагова Т.П. – д.п.н., професор

Максименко Ю.Б. – д.п.н., професор

Хохліна О.П. – д.п.н., професор

Шмалей С.В. – к.б.н., доцент

Матвеева М.П. – к.п.н., доцент

Кулик В.Г. – директор ПМПЦ м. Херсона, дефектолог вищої категорії

Яковлева С.Д. – к.м.н., доцент (відповідальний редактор)

Усенко О.Р. – відповідальний секретар

Віддавництво "Терра"

ЗМІСТ

АПГАЗОВ Ф.С., СКИРДОВА Т.В., ПОПКОВА О.А. Функціональна асиметрія як проблема в дефектології	7
БАСИСТА Л.В. Формування в учнів допоміжної школи навичок усного та писемного мовлення	13
БОВА К. Антинаркотична робота з батьками учнів старших класів спеціальної школи	16
БУЗА І., ВЕРГЕЛЕС С., ЧИРКОВА М. Організація корекційного впливу на дітей з мовними вадами	19
БУЛАХОВА С.П. Психолого-медико-педагогічні аспекти корекційної роботи з учнями класів інтенсивної педагогічної корекції (ЗІР)	20
БУРПАКА Н.В., ГРІНЄВИЧ Г.Л. Проблема вміня застосовувати граматичні знання в практичній діяльності учнями допоміжної школи	26
ВАЛЬДАМІРОВА О.П., БЕРНАЦЬКА Л.В., КОРНЄЄВА А.І. Використання психодіагностичних методик в роботі психолога-практика з дітьми з порушеною сенсорикою	29
ВОЙТЕНКО В.Г. Діагностико-педагогічне забезпечення навчально-виховного процесу в спеціальній школі	33
ВОРОНА О.І. До питання про готовність дітей 6-річного віку до шкільного навчання	37
ГЛОБА О.П., ПОГОРЕЛОВ Г.І., ШТАНЬКО Р.М. Організація психолого-педагогічного супроводження вагітних та ранньої діагностики вад розвитку дитини	41
ГОПТА Н. Практичні аспекти дослідження соціально-психологічного клімату в групі та колективах	43
ГРОЗА Є.П. Роль психологічної служби на різних етапах реабілітації людини з вадами слуху	46
ГУБАР С.Ю. Умови реалізації формування мовлення за принципом мовного спілкування	48
ЄРЬОМІНА О. Розвиток розумових процесів в учнів допоміжної школи при навчанні геометрії	51
ІВАНЬКОВА А.А., БИРЮКОВА Т.В. Організація і содержание коррекционных программ воспитания и обучения подростков со слуховой сенсорной депривацией	53
ЗАРІВНИЙ О.Г. Проблеми соціальної адаптації випускників спеціальних шкіл	57

Керівництво
Директор
Збірник праць
3.10.03

голова В.П. Яковлева
голова М.Б. Бови

Керівництво кафедри:

Професор Ірина Іванівна

08.10.23

доцента
І.В. Іванівна
доцента
Л.В. Бабич

графічних умій тощо) таких прийомів навчальної діяльності, які б створювали умови для максимального розгортання і спеціального керування операціями мислення. Одним із таких способів може бути використання зразка.

Виконання серії аналогічних завдань спочатку за зразком, а потім без нього допомагає формувати уявлення про сутність схожих об'єктів і таким чином підводити їх під певне поняття, правило чи закон, а також математичних обчислень, графічних умій та ін.

На початковому етапі вивчення математики учні ознайомлюються з деякими геометричними поняттями та опановують найпростіші геометричні уміння. Засвоєння геометричних понять відбувається шляхом виділення та узагальнення істотних ознак об'єкта (одиничних, часткових, дугорядних). Спочатку учню допоміжної школи потрібно вчити виділяти суттєві ознаки об'єкта (трикутника, чотирикутника, кружечка тощо) на конкретному об'єкті. Потім цей об'єкт застосовується як зразок і вводиться у порівняння з іншим (що має такі ж суттєві ознаки). Оскільки дітям з інтелектуальними вадами та затримкою психічного розвитку властива вузькість сприймання, зразок якийсь час доцільно порівнювати з одним об'єктом, а потім поступово збільшувати їх кількість до трьох, чотирьох. Важливо також варіювати, змінювати умови (величину, колір, розміщення фігур на площині) це суттєво, бо учні допоміжних шкіл часто не впізнають знайомі фігури, якщо вони представлені на малюнку в незвичному ракурсі.

У процесі порівняння важливо вчити дітей виділяти та узагальнювати не лише суттєві ознаки (на основі яких об'єкти відносяться до певного поняття), а й несуттєві. Уміння їх виявляти допомагає зрозуміти, як можуть варіювати об'єкти, що входять до певного поняття, та уникнути помилок, коли учні узагальнюють об'єкти на основі лише одного зразка (і його суттєвими і несуттєвими ознаками).

Засвоєння геометричних понять пов'язано з опануванням найпростіших геометричних умій. Вивчаючи поняття "відрізок" можна використовувати таке завдання: накреслити в зошиті відрізок, використовуючи елементарну лінійку. Під час виконання такого завдання формується вміння акаліпувати об'єкти, зіставляти їх розміри, на основі вивчених даних креслити відповідний об'єкт.

Зразок у завданнях на формування графічних умій дає змогу до певної міри компенсувати недоліки просторової орієнтації. Учні мають відраховувати в зошиті таку ж кількість клітинок, яка відповідає кожній стороні зазначеної на зразку геометричної фігури, позначити місце відліку крапками, а потім з'єднати їх. Таким чином, формується вміння правильно співвідносити кути, сторони геометричних фігур під час креслення, а спосіб виконання завдання до певної міри компенсує недоліки просторової орієнтації призначеної дітям з інтелектуальними вадами.

Отже, можна говорити про те, що ефективність застосування зразка у процесі навчальної діяльності буде очевидною, якщо його зміст передбачатиме контроль за перебігом розумової дії, включеної у процес

формування понять.

Враховуючи наявність у багатьох розумово відсталих стійкого негативного ставлення до процесу навчання взагалі і до геометрії зокрема треба намагатися створити в учнів відчуття стабільних успіхів. На невдачі, помилки, труднощі увага повинна не звертатися. Учитель повинен постійно наголошувати на успіхах, як особисто кожного учня, так і колективу в цілому. Спеціально треба відзначити позитивну тенденцію не тільки у засвоєнні знань, а й у прагненні до цього переважної більшості дітей. Основною метою такого підходу – є відродження та закріплення віри учнів у власні сили.

Велике значення має розкриття у доступній формі прикладного значення геометрії, а також усієї математики в цілому в житті та трудовій діяльності (під час удосконалення технологій та виготовлення продукції, планування тощо).

Одним з найефективніших способів розвитку інтересу до геометрії в учнів допоміжної школи є використання дидактичних ігор та інших цікавих видів діяльності (змагань, математичних свят, вікторин). Це найприродніша і найвиваєвіша діяльність для школярів допоміжної школи. Дидактична гра має не тільки ігрове, а й пізнавальне навантаження, є поштовхом до пізнавальної діяльності, створює умови для невимушеного спілкування між учителями та учнями. В дидактичних іграх геометричного змісту створюються умови для засвоєння учнями програмного матеріалу.

У молодших класах закладається основа знань, умій та практичних навичок, необхідних для подальшого навчання дітей, тому роль початкової школи в успішному опануванні геометричного матеріалу та математичного в цілому має вирішальне значення.

УДК 159.92: 376.3: 616.287

ІВАНЬКОВА А.А., БІРЮКОВА Т.В.
Херсонський державний університет

ОРГАНИЗАЦИЯ И СОДЕРЖАНИЕ КОРРЕКЦИОННЫХ ПРОГРАММ ВОСПИТАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ ПОДРОСТКОВ СО СЛУХОВОЙ СЕНСОРНОЙ ДЕПРИВАЦИЕЙ

Специалисты в области сурдопедагогтики, дефектологи, психологи в своих исследованиях опираются, на труды Л.С. Выготского (учение о сложной структуре дефекта, понимание вторичных нарушений как «социального вывиха») [1]. Необходимо максимально использовать раннее (сенситивные) периоды для становления высших психических функций ребенка. С этой целью разрабатываются методики раннего (в первые месяцы жизни) выявления нарушений слуховой функции и соответственно раннего бинаурального слухопротезирования. В связи с этим возникает вопрос об абилитации ребенка с органическими сенсорными возможностями (в частности слабослышащие и глухие). Эпопде возможно, что такой ребенок может интегрироваться в

социальную и общеобразовательную среду раньше и с лучшим

возможностями, чем это происходило в прежние годы [3].
 Действующие на сегодня программы воспитания и обучения глухих слабослышащих ориентированы на равностороннее развитие подростка с нарушением слуха на основе изучения их возрастных психофизиологических возможностей и приобщения ко всему, что доступно слышащим сверстникам. Вместе с тем вполне очевидно, что далеко не все дети с нарушением слуха могут успешно интегрироваться в массовую школу. Для этого необходимо соблюдать ряд условий. Кроме раннего выявления нарушения слуха, раннего бинаурального слухопротеазирования следует обратить внимание на раннюю слухоречевую подготовку в соответствии с закономерностями становления слухоречевой функции у нормально слышащих детей [3].

В периоды раннего и дошкольного возраста необходимо создать специальные образовательные условия для развития речевого слуха обогащения практики речевого общения со слышащими людьми. Родители должны активно участвовать в совместной с дефектологом деятельности по воспитанию и обучению своего ребенка, а это требует создания сети консультационно-диагностических центров, которые оказывали бы образовательные услуги населению на постоянном действующей основе [3].

Проведение профлактической, диагностической и коррекционной работы, начиная с раннего возраста, вовлечение в нее воспитателей и родителей, значительно повышает эффективность коррекции, позволяет использовать при ее осуществлении системно-целевой подход к решению поставленной задачи.

Блоковая система осуществления и контроля эффективности коррекционной работы предусматривает включение следующих данных:

- обследование и анализ результатов диагностики подростков с слуховой сенсорной депривацией;
 - выработку стратегии коррекционной работы;
 - разработку регламентированных рабочих документов;
 - медико-психологическое обследование; подлечает коррекционной работе контингента;
 - работу психолога по развитию психических процессов принимающих участие в развитии речи;
 - использование методов активизации речевого процесса;
 - проведении ежегодных углубленных медицинских осмотров отобранных для коррекции речи;
 - направленность и объем консультативной помощи родителям подростков с нарушениями слуха;
 - проведение коррекционной работы с подростками;
 - внедрение современных достижений научной и практической деятельности по проведению коррекции речевых нарушений;
 - участие в работе методических объединений, семинарах и конференциях по характеру решаемой проблеме;
 - создание и совершенствование материальной базы пункта
- Принципы и направления коррекционно-психологической работы

При разработке системы коррекционной работы необходимо учитывать основные положения отечественной психологии: теорию деятельности, возрастную периодизацию развития, теорию поэтапного формирования умственных действий, а также основные подходы коррекционно-развивающего обучения подростков с нарушением слуховой функции на современном этапе. Выявление методических приемов эффективного развития эмоционально-волевой, интеллектуальной, мотивационной сферы слабослышащих подростков является актуальной особенностью. При этом осуществляются следующие принципы:

- комплексный подход к диагностике, позволяющий максимально изучить возможности подростка в процессе обучения и прогнозировать адекватные их уровню развития коррекционные пути и средства реабилитации, анamnестические сведения, результаты обследования состояния здоровья, установить уровень знаний, умений, навыков и степень их соответствия программным требованиям специального учреждения; определить уровень развития эмоционально-волевой, интеллектуальной и мотивационной сферы. На основе полученных сведений составляются общие и индивидуальные программы коррекционно-педагогической работы;
- комплексный подход к развитию речемыслительной, эмоционально-волевой и мотивационной сферы. Обучение должно осуществляться на фоне установления положительного отношения подростка к занятиям, в гуманной, доброжелательной атмосфере;
- индивидуализация и дифференциация используемых педагогических методов, приемов и средств обучения.

Адаптация подростка к учебному процессу предполагает целенаправленное формирование определенных сторон готовности к обучению на всех видах занятий как учителя-дефектолога, так и воспитателя.

Развитие эмоционально-волевой готовности можно рассматривать в два этапа. Организация разнообразных практических действий и формирование положительного эмоционального отношения к ним – первый этап развития эмоционально-волевой сферы [5].

От цели, поставленной психологом и созданного им эмоционального фона, подростки переходят к коллективному и затем к индивидуальному целеобразованию, при соответствующем эмоциональном отношении к этому процессу, а также к практическим действиям и оценке их результатов; от контроля и оценки со стороны психолога к взаимоконтролю и самооценке со стороны сверстников и далее к самоконтролю и самооценке; от поощрения взрослых к поощрению сверстниками, переживанию радости от успешно выполненного задания. Разнообразными и посильными труда в опыту и природе обеспечивает значительные возможности в обучении умениям подчиняться указаниям педагога на учебных занятиях и в формировании эмоционально-топологического отношения к деятельности [2, 6].

Второй этап формирования эмоционально-волевой готовности осуществляется при усложнении требований к деятельности подростка

Коррекционные занятия
 Проведено 8 занятий
 08.10.03

участком В.И. Вязьмева
 участком Л.В. Басты

при оволадненні ими основними структурними компонентами інтелектуальної діяльності на заняттях по розвитку речі формуються елементарні математическі предствалення. Кожда із видів учебних заняттях предпалагає специфический круг зада решення которых способствує використованню дидактическоу материала.

Развитие умственных способностей. Умственное развитие подростков происходит как в процессе его повседневной жизни, так и в процессе систематического обучения на занятиях. В содержании умственного воспитания входит формирование у подростка определенного объема знаний об окружающих предметах и явлениях способов мыслительной деятельности. Успешность умственного развития зависит от характера усваиваемых знаний, а также от методов обучения.

В обучении целесообразно использовать методику поэтапного формирования умственных действий, в которой учитываются закономерности процесса усвоения, прежде всего последовательности этапов процесса усвоения знаний и их специфика [4].

На втором этапе (предварительное ознакомление обучаемых будущей деятельностью, определение ее последовательности, ознакомление со способами действия) используют те же методы, что на предыдущем этапе. Основная цель этого этапа – выделение существенных связей, отношений в изучаемом материале; пока возможности использования новых знаний в повседневной жизни представляются модели будущей деятельности; составление схем ориентировочной основы действия.

На третьем этапе процесса усвоения (материальная или материализованная форма действий, перцептивная, внешнеречевая усвоенная) обучаемые приступают к собственно операциональным познавательному этапу.

На заключительном этапе (контрольно-оценочном) осуществляют итоговый контроль, оценка результатов. Подростки учат анализировать и оценивать работы друг друга, а затем и свои собственные (сначала с опорой на критерии, заданные педагогом, затем и вполне самостоятельно, стремясь обосновывать свое мнение, сравнивая полученные результаты с заданным образцом).

Развитие мотивационной готовности. В психологии отмечают два пути формирования мотивов учения: 1) ознакомление обучаемых с содержанием учебного материала; 2) учение, как личностно-общественным смыслом деятельности.

Опираясь на ряд теоретических принципов воспитания и обучения, в частности, на соответствие содержания и методов обучения психофизиологическим особенностям, на зону ближайшего развития необходимо стремиться к рациональному сочетанию наглядных практических и словесных методов с учетом общего и речевого развития подростков.

Выводы:

1. Необходимо проводить коррекцию сенсорной депривации

подростков для улучшения параметров их психического здоровья; При коррекции желательно использовать рекомендации, относительно особенностей общения с глухими.

ЛИТЕРАТУРА

1. Боскис Р.М. Глухие и слабослышащие Дети – М., 1963. – С. 28-37.
2. Венгер Л.А., Холмовакая В.В. Диагностика умственного развития дошкольников. – М., 1978. – С. 12-15.
3. Коррекционное обучение как основа личностного развития аномальных дошкольников / Под ред. Л.П. Носковой. – М., 1976. – С. 11-17, 23-36.
4. Особенности мышления и речи глухих школьников / Отв. ред. Т.В. Розанова. – М., 1985. – С. 29-38.
5. Рещицкая Е.Г. Развитие глухих школьников в процессе внеклассной работы. – Л., 1988. – С. 18-34.
6. Умственное развитие слабослышащих детей. – М., 1978. – С. 39-42.

УДК: 159.922.2

Цорунинська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат для дітей-сиріт, які потребують корекції розумового розвитку

ЗАРПІВНИЙ О.Г.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВИПУСКНИКІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ШКІЛ

Демократичні перетворення в нашій країні істотно позначились на інфраструктурі її освітньої системи. Певне відображення вони знайшли і в такій її ланці, яка обслуговує дітей з особливими потребами, зокрема осіб із відхиленнями в розумовому розвитку.

Одна з актуальних проблем сучасної української олігофренопедагогіки – інтеграція вихованців допоміжної школи в соціокультурний простір країни.

Розпочинаючи її доцільно з перших днів перебування дитини у школі, яка має готувати вихованців до життя так, щоб вони не загубилися в мікро- чи макросоціумі. Лише навчившись активно взаємодіяти із соціальним оточенням, дитина з розумовими вадами зможе відчутти себе повноцінним членом суспільства.

Якщо демократичні перетворення поступово набувають стійкого незворотного характеру, то стан гуманізації, правового і соціального захисту, збереження здоров'я, всебічного і гармонійного розвитку дітей відстає.

Ситуація, що склалася, характеризується погіршеннями не лише кількісних, а й якісних характеристик, зокрема, проблемні створення лише за останні роки захворюваність серед дітей України, яка за різних обставин нерідко призводить до інвалідності, зростає на 19,2 відсотка. Серед хронічних неінфекційних захворювань домінують психоенрологічні (328,8 тис.), хвороби нервової системи і органів чуття (1,3 млн) внаслідок чого в 15-20 відсотків підлітків відбувається зниження

28.10.23

Всеросійське з'ясування
Проблем розвитку особистості
Сергійчук Віктор Павлович

доцент
В.І. Стевцова

доцент
Л.В. Бєлєв

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ
СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Відповідальний за випуск Яковлева С.Д.
Технічний редактор Вишемирський В.С.

Підписано до друку 22.11.2002 р. Здано до друку 25.11.2002 р.
Формат 60×84
Папір офсетний. Умовних друк. арк. 14,75
Тираж 300 шт.

Видавництво "Терра"

*всерозкопню завірено:
Проректор з наукової роботи
Секретар вченої ради*

08.10.03

*доцент В.А. Дегурова
доцент Л.В. Радієв*